

ВЪПРОСНИК

за комплексен държавен изпит на специалност

„ФИНАНСИ И ИНОВАЦИИ“

за придобиване на ОКС „МАГИСТЪР ПО ИКОНОМИКА“

Последна актуализация: 30 март 2026 г.

ТЕМА 1. ЦЕНООБРАЗУВАНЕ НА ФИНАНСОВИТЕ АКТИВИ: МЕТОДИ И ТЕОРЕТИЧНИ ОБЯСНЕНИЯ

Как пазарите определят цените на финансовите активи? Хипотеза за ефективните пазари. Поведенчески финанси.

ТЕМА 2. ФИНАНСОВИ ИНОВАЦИИ

Въведение в света на финансовите иновации. Продуктови иновации (нови типове финансови активи). Процесни иновации (нови “производствени” процеси във финансите). Институционални иновации (нови финансови посредници и пазари). „Тъмната страна“ на финансовите иновации.

ТЕМА 3. СЪВРЕМЕННИ ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ИНОВАЦИИ: ФИНТЕХ И БИГТЕХ КОМПАНИИ

Фази на финтех еволюцията. Отличителните черти на FinTech 3.0. Сегменти на FinTech индустрията. Финтех срещу банки: сравнителен анализ. Потенциалът на BigTechs. Новата архитектура на финансовия сектор.

ТЕМА 4. ФИНАНСОВИ КРИЗИ

Какво представлява финансовата криза? Фактори, предизвикващи финансова криза. Типология на финансовите кризи. Теоретични обяснения на финансовите кризи. Поважни финансови кризи, предизвикани от иновации: железопътната мания във Великобритания от 1845-1846 г.; „Dot.com“ балонът в САЩ и кризата от края на ХХ-ти и началото на ХХI-ви век.

ТЕМА 5. ГЛОБАЛНАТА ФИНАНСОВА КРИЗА ОТ 2007-2008 Г.

Финансовите иновации – главна причина за кризата. Измерения на кризата. Държавна намеса и възстановяване. Следкризисни регулаторни промени във финансовия сектор.

ТЕМА 6. ИНОВАЦИИ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР – ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ

Ефективност на използване на ресурсите в публичния сектор и необходимост от финансови иновации. Предимства, драйвери и бариери пред иновациите в публичния сектор. Измерване на резултатите от иновациите. Сравнение между иновациите в публичния и частния сектор.

ТЕМА 7. ИНОВАЦИИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПУБЛИЧНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Административно-бюрократичен модел – обща характеристика. Конституиращи елементи и цели на новия мениджмънт в публичния сектор. В търсенето на по-богати визии за управление: концепция за доброто държавно управление и роля на фискалните правила. Приложно поле на изкуствения интелект.

ТЕМА 8. МЕНИДЖМЪНТ НА ПУБЛИЧНИ ПРОЕКТИ

Публични проекти и концепции за управление на проектния цикъл. Елементи на проектния цикъл. Метод на логическата рамка. Оценка на въздействието и оценка на изпълнението на публични проекти. Програмно бюджетиране.

ТЕМА 9. ПУБЛИЧНО-ЧАСТНО ПАРТНЬОРСТВО (ПЧП) И КОНЦЕСИИ

Приложно поле на ПЧП и концесиите. Традиционна обществена поръчка и ПЧП – сравнителен анализ. Концесия за услуга, концесия за строителство, концесия за ползване – обща характеристика. Разпределение на рисковете при концесия.

ТЕМА 10. МЕЖДУРЕГИОНАЛНА ФИСКАЛНА КОНКУРЕНЦИЯ

Теоретични основи и практика на междурегионалната фискална конкуренция. „Твърди“ и „меки“ фактори на конкуренцията. Модел на Ч. Тибо – мобилност и ефективност. Хипотеза на Дж. Бюкенън – публичният сектор в ролята на Левиатан.

ТЕМА 11. ВЪВЕДЕНИЕ В ЖИВОТОЗАСТРАХОВАТЕЛНИЯ БИЗНЕС

Характеристики и особености на животозастраховането. Роля и значение на животозастраховането. Организация и управление на животозастрахователните компании.

ТЕМА 12. ЖИВОТОЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ПРОДУКТИ

Видове животозастрахователни продукти – специфики и параметри. Съдържание на спестовните застраховки „Живот“. Анюитетните животозастрахователни продукти. Възможности за допълнително здравно покритие.

ТЕМА 13. ИНОВАЦИИ В ПРОДУКТОВИЯ ПРОФИЛ НА ЖИВОТОЗАСТРАХОВАТЕЛИТЕ

Съвременни тенденции в продуктовия дизайн. Иновации, базирани на опита и очакванията на клиентите. Опростяване на животозастрахователните продукти. Дигитализация на застрахователните продукти.

ТЕМА 14. ДИСТРИБУЦИЯ НА ЖИВОТОЗАСТРАХОВКИ

Видове системи за дистрибуция на животозастраховки. Комбинирано предлагане на финансови продукти. Застрахователните посредници в животозастрахователния бизнес. Приложението на Network маркетинга в животозастраховането.

ТЕМА 15. ДОГОВОР ЗА ЗАСТРАХОВКА „ЖИВОТ“

Обявяване на рискови обстоятелства и сключване на застраховка „Живот“. Задължително съдържание на застрахователния договор. Изменение и прекратяване на застраховките „Живот“. Данъчни ефекти от покупката на животозастраховки.

ТЕМА 16. ЖИВОТОЗАСТРАХОВАТЕЛНА КАЛКУЛАЦИЯ

Структура на животозастрахователната премия. Ценообразуване на застраховки „Живот“. Особенности при калкулацията на премията в здравното застраховане. Формиране на ~~видовете~~ животозастрахователните резерви.

ТЕМА 17. ДЕФИНИРАНЕ НА СОЦИАЛНИТЕ ИНОВАЦИИ

Социалните иновации като квази-концепция. Основни характеристики на социалните иновации. Видове социални иновации.

ТЕМА 18. ПРОЦЕСЪТ НА СОЦИАЛНИТЕ ИНОВАЦИИ

Етапи на социалните иновации. Социалните новатори. Примери за съвместно създаване на социални иновации, в които потребителите са пряко ангажирани в проектирането и доставката им.

ТЕМА 19. ФИНАНСИРАНЕ НА СОЦИАЛНИТЕ ИНОВАЦИИ

Финансиране от структурните фондове. Възможности за финансиране на нововъзникващи идеи в областта на социалните иновации. Инициативата JEREMIE.

ТЕМА 20. СОЦИАЛНИТЕ ИНОВАЦИИ В СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО. СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЯТИЕ И СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА

Иновационният характер на социалното предприемачество. Социалните ефекти на социалните предприятия. Ролята на социалната икономика.

ТЕМА 21. МЯСТОТО НА СОЦИАЛНИТЕ ИНОВАЦИИ В ПУБЛИЧНИТЕ ПОЛИТИКИ

Насърчаване и разпространяване на добри практики. Механизми за подкрепа на иновациите от публичния сектор. Финансиране, обществени поръчки и алтернативно използване на активи.

ТЕМА 22. ИНОВАЦИОННАТА ПРОБЛЕМАТИКА В БАНКИРАНЕТО

Обща представа за феномена „иновация“. Развитие и класификация на иновациите в банковото дело. Причини за иновационния скептицизъм на банките.

ТЕМА 23. ИНОВАЦИОННАТА НАГЛАСА НА БАНКИТЕ

Типизиране на иновационното поведение. Бариери пред иновациите в банкирането. Иновационни приоритети.

ТЕМА 24. ДИЗАЙНЪТ НА ДИГИТАЛНАТА ПРОМЯНА В БАНКИРАНЕТО

Дигитализация и стратегически приоритети. Бизнес моделите на бионичното банкиране. Консистенция на банковата дигитална култура.

ТЕМА 25. ОРГАНИЗАЦИОННИ АСПЕКТИ НА БАНКОВИТЕ ИНОВАЦИИ

Преход към „икономизирана“ организация. Възможности за позициониране на дигиталните инициативи. Оптимизиране на връзките между инстанции и екипи. Ползи от процесното дигитализиране.

ТЕМА 26. СТОЙНОСТНАТА ОФЕРТА – ФУНКЦИОНАЛНОСТ И КОМПЛЕКСНИ ПОЛЗИ

Диагностика на „обещаната“ полза. Възможности за оптимизиране на стойностното предложение в ключови бизнес сфери.

ТЕМА 27. ОТ ПРОДУКТОВА ДИСТРИБУЦИЯ КЪМ СОЦИАЛНА КОМУНИКАЦИЯ

Мобилното банкиране – парични сделки в нов контекст. Съдбата на банковите филиали. Социалното банкиране – „продукт“ и „двигател“ на иновациите. Интегриране на дистрибуционните канали. От многоканално към омниканално предлагане.

ТЕМА 28. ФИНАНСОВИТЕ ИНОВАЦИИ – МЕЖДУ КОНКУРЕНЦИЯТА И ПАРТНЬОРСТВОТО

Класификация, интереси и предимства на иновативните компании. FinTech компаниите – алтернатива или партньори на традиционните банки? Новите платформи за всеобщо финансово предлагане.

ТЕМА 29. ЖИЗНЕН ЦИКЪЛ И ФИНАНСИРАНЕ НА НОВ БИЗНЕС

Етапи от жизнения цикъл на новия бизнес. Финансови резултати и етапи на жизнения цикъл. Последователност при финансирането на нов бизнес.

ТЕМА 30. СИЙД И СТАРТЪП ФИНАНСИРАНЕ

Собствени средства и финансиране от роднини и приятели. Ангелски инвеститори. Групово финансиране (краудфъндинг). Рисков капитал. Корпоративен рисков капитал. Предприемачески лизинг.

ТЕМА 31. ФИНАНСИРАНЕ НА РАЗРАСТВАНЕТО И ИЗХОДА

Правителствени програми. Търговски кредит и факторинг. Банково кредитиране и облигации. Мецанин финансиране. Първично (първоначално) публично предлагане (IPO).

ТЕМА 32. ФИНАНСОВА СТРАТЕГИЯ И БИЗНЕС ПЛАН

Стратегически решения и финансова стратегия. Стратегическо планиране. Отличителни черти на бизнес плана на стартиращата фирма и грешки при разработката му.

ТЕМА 33. ФИНАНСОВО ПЛАНИРАНЕ

Финансови планове и интегрирани финансови модели. Прогнозиране на приходите на база исторически данни. Прогнозиране на приходите на база сравними компании. Прогнозиране на приходите чрез фундаментален анализ.

ТЕМА 34. ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ФИНАНСИРАНЕ

Устойчив растеж и потребност от допълнително финансиране. Брейквън анализ на паричните потоци. Оценка на потребностите от финансиране чрез анализ на сценариите.

ТЕМА 35. ИЗХОД ОТ ИНВЕСТИЦИЯТА

Възможности за изход. Ликвидация. Първично публично предлагане (IPO). Придобиване от друга компания. Изкупуване от мениджмънт, акционери или служители.

ТЕМА 36. РЕГУЛАТОРНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В УСЛОВИЯТА НА ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ФИНАНСОВИЯ СЕКТОР

Основни сегменти на алтернативните финанси. Нови регулаторни предизвикателства и значимост на нефинансовите рискове. Надграждане на традиционния регулаторен инструментариум.

ТЕМА 37. НОВА ПЛАТЕЖНА ИНФРАСТРУКТУРА И РЕГУЛАТОРНИ ПОДХОДИ НА ЕС

Динамика на съвременната платежна инфраструктура – от традиционни към хибридни екосистеми. Отворено банкиране и отворени финанси – същност и модели. Регулаторна рамка на ЕС – от PSD2 към PSD3 и PSR.

ТЕМА 38. ДЕЦЕНТРАЛИЗИРАНИ ФИНАНСИ (DeFi): ТЕХНОЛОГИИ, ВЪЗМОЖНОСТИ И РЕГУЛИРАНЕ

Технологията на разпределения регистър (DLT) – възможности и предимства. Базирани на публичен блокчейн P2P финансови услуги. DeFi екосистеми и демократизация на финансите. Пакет за цифровите финансови услуги на ЕС. Ключови регулаторни изисквания на MiCA. Регламентът DORA и механизми за киберустойчивост.

ТЕМА 39. РЕГУЛИРАНЕ НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ

Ролята на ИИ във финансовия надзор и регулаторните технологии. Основни принципи на Европейския закон за изкуствения интелект (EU AI Act). Изисквания към високорисковите AI системи във финансите.

ТЕМА 40. ВИСОКОТЕХНОЛОГИЧНИ РЕШЕНИЯ ВЪВ ФИНАНСОВОТО РЕГУЛИРАНЕ И НАДЗОР

Compliance функция и compliance платформената среда (Саар). Разновидностите и приложения на RegTech. Високотехнологични решения при финансовия надзор (SupTech).

ЛИТЕРАТУРА:

1. Аврамов, Й. Проблеми при финансирането на малкия и средния бизнес в Република България. София: Нора 2000, 2014.
2. Благодичева, Хр. Корпоративна социална отговорност и публичен сектор - конфликт или синергия, Във: Вачков, Ст. и др. Финансовата наука - между догмите и реалността. Варна: Наука и икономика, 2016, с. 252- 285.
3. Вачков, Ст. COVID-19 и „новата нормалност” в банковото регулиране. // Икономиката на България и Европейския съюз: финанси, счетоводство, финансов контрол, София: Издателски комплекс – УНСС, 2020, 7-38.
4. Вачков, Ст. Дигитални резонанси върху банковата институционална култура. // Вачков, Ст., Л. Георгиев, Н. Вълканов, Пл. Джапаров, В. Мончев. Дигитализация на банковите услуги – възможности и предизвикателства. Варна: Наука и икономика, 2024.
5. Вачков, Ст. Иновациите - новата нормалност в банкирането. Варна: Наука и икономика, 2015.
6. Вачков, Ст. Кризисни рефлексии върху финансовото здраве на банковите клиенти. // Киров, Ст., Ст. Вачков, Л. Георгиев, М. Моравенов, Д. Рафаилов, Д. Петров, Л. Найденов, Н. Вълканов. Covid-19 рефлексии върху финансовата стабилност. Варна: Наука и икономика, 2023. (глава пета, 118-166).
7. Вълканов, Н. Compliance в помощ на финансовото регулиране. Варна: Наука и икономика, 2019.
8. Вълканова, М. Договор за застраховка „Живот“ в случай на смърт в полза на трето лице. София: Авалон, 2011.
9. Георгиев, Л. Финансовото посредничество: от традициите към дигиталните технологии. В: Дигитализация на банковите услуги – възможности и предизвикателства. Варна: Наука и икономика, 2024.
10. Георгиев, Л., Н. Вълканов. Финансово посредничество. Варна: Стено, 2014.
11. Голева, П. Застрахователно договорно право. София: Феня, 2012.
12. Киров, С. Дигиталното бъдеще на застрахователния бизнес. - В: Рафаилов, Д. и др. Финансовата инфраструктура – състояние, проблеми, иновационен потенциал, глава шеста. Варна: Наука и икономика, 2020, 206-234.
13. Киров, С. Европейски перспективи на директното животозастраховане. - В: Икономиката на България и ЕС: финанси, счетоводство, финансов контрол: сборник от студии. Том 1. София: Стопанство, УНСС, 2020, 270-292.
14. Киров, Ст. Bancassurance и дистрибуционната свобода на застрахователните компании. – В: Вачков, Ст. и др. Финансови измерения на икономическата свобода. Варна: Стено, 2009.
15. Коев, Й. Въведение в предприемачеството. Варна: Наука и икономика, 2013.
16. Коев, Й. и др. Предприемачество и МСП. Варна: Наука и икономика, 2014.
17. Костова-Пикет, Д. Финансов мениджмънт за малкия бизнес. Ст. Загора : Искра-М-И, 2013.
18. Кънев, Е., Публично-частно партньорство – принципи, модели и политики за частно предлагане на публични услуги. София: „Изток-Запад“, 2011.
19. Манлиев, Г., Новият мениджмънт в публичния сектор. София: Стопанство, 2006.
20. Мишкин, Фр. С. Теория на парите, банковото дело и финансовите пазари. София: Изток-Запад, 2014.
21. Найденов, Л. За регионалната данъчна конкуренция без оптимизъм. Финансовата наука между догмите и реалността. Варна: Наука и икономика, 2016.
22. Найденов, Л. Качествени характеристики на регионалната данъчна свобода. Годишник на Стопанска академия "Д. А. Ценов", Свищов: Д. А. Ценов, 125 [СХХV], 2022, 39-64
23. Николова-Стоилова, Ж. Договор за застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове. София: Сиела, 2019.
24. Рафаилов, Д. Електронни учебни материали по дисциплината „Предприемачески финанси“, качени в платформата за дистанционно обучение на ИУ – Варна.
25. Рубини, Н., Ст. Мим. Кризисна икономика. Основен курс за бъдещето на финансите. София: Сиела, 2011.
26. Стиглиц, Дж. Свободното падане. (Америка, свободните пазари, кризата и виновните за нея). София: ИнфоДАР, 2010.
27. Христозов, Ж., Димитров, П. Застрахователни продукти. София: ВУЗФ, 2012.
28. Чолаков, Н. Математически методи и модели в животозастраховането и пенсионното осигуряване. София: Тракия-М, 2003.
29. Allen, F. Trends in Financial Innovation and their Welfare Impact: An Overview. European Financial Management, 2012, Vol. 18, pp. 493-514.
30. Barberis, J. D. Arner, R. Buckley. The REGTECH Book: The Financial Technology Handbook for Investors, Entrepreneurs and Visionaries in Regulation. Wiley, 2019.
31. Black, K., Skipper, H. D. and Black, K. III. Life Insurance. 15th ed. Alabama: Lucretian LLC, 2015.
32. Blagoycheva, H., Andreeva, A. Yolova, G. Social Economy in the Context of Sustainable Development and Social Inclusion (Economic and Legal Aspects). Economic Studies Volume 28, Issue 2, 2020, 79-98.
33. Building Organisational Capacity for Public Sector Innovation, Background paper prepared for the OECD Conference “Innovating the Public Sector: from Ideas to Impact” Paris, 12-13 November 2014;

34. Capponi, A., Iyengar, G., Sethuraman, J. Decentralized Finance: Protocols, Risks, and Governance. Foundations and Trends in Privacy and Security: Vol. 5, No. XX, 2023, 144–188.
35. Dowd, K., M. Hutchinson. Alchemists of Loss. How Modern Finance and Government Intervention Crashed the Financial System. John Wiley & Sons Inc., 2010.
36. European Commission, Guide to Social Innovation, DG Regional and Urban Policy, 2013.
37. Georgiev, L. Fintechs, banks, and financial re-intermediation. Economic Alternatives, Issue 3, 2024, 587-608.
38. Gil-Garcia, J.R., Dawes, S.S., & Pardo, T.A. (Eds.). Digital Government and Public Management: Generating Public Sector Innovation at the Crossroads of Research and Practice (1st ed.). Routledge. 2021. <https://doi.org/10.4324/9781003258742>
39. Hamalainen, T.J., Heiskala, R. Social Innovations, Institutional Change, and Economic Performance: Making Sense of Structural Adjustment Processes in Industrial Sectors, Regions, and Societies, Edward Elgar Publishing, 2007.
40. Innovation in the Public Sector - State-of-the-Art Report, Applied Research and Communications Fund, 2013;
41. Kindleberger, Ch., R. Aliber. Manias, Panics, and Crashes. A History of Financial Crises. John Wiley & Sons Inc., 2005.
42. Leach, C, R. Melicher. Entrepreneurial Finance. 5th ed., Stamford, CT: Cengage Learning, 2015.
43. Mishkin, F.S., S.G. Eakins. Financial Markets and Institutions. Eighth Edition, Pearson, 2015.
44. Mulgan, G. Social Innovation: What it is, why it matters and how it can be accelerated, Skoll Centre for Social Entrepreneurship, University of Oxford, 23 Oct. 2015.
45. Naydenov, L. Artificial Intelligence in Education: Why It Matters and the Tools Behind It. Financial Navigator Journal: The Official Journal of the Digital Finance Conference: Full Edition, Varna: University of Economics - Varna. Center for Financial Research and Development, 1, 2025, 1, 266-275. Selected edition: Vol. 10, 2025, №1, pp. 182-191
46. Ramsinghani, M. The business of venture capital. 2nd ed., Hoboken, NJ: Wiley, 2014.
47. Raudla, R., Mohr, Z., & Douglas, J. W. Which managerial reforms facilitate public sector innovation?. Public Administration, 102(2), 2024, 771-788.
48. Reynolds, S., Gabriel, M., Heales, C. Social innovation policy in Europe: where next? The Young Foundation, 2016. <<http://youngfoundation.org/publications/social-innovation-policy-in-europe-where-next/>>
49. Shields, P. and N. Rangarajan, A Playbook for Research Methods: Integrating Conceptual Frameworks and Project Management, New Forums Press, 2013.
50. Vachkov, S. Customer Centricity and Product Innovation in Banking. Izvestia Journal of the Union of Scientists - Varna. Economic Sciences Series, 11(2), 2022, 3-12.
51. Vachkov, S. On the Post-Crisis Challenges to Banking. // Izvestia Journal of the Union of Scientists - Varna. Economic Sciences Series, 12 (1), 2023, 11-20.
52. Valkanov, N. Alternative Finance in the New Digital World - Some Regulatory Challenges // Izvestia Journal of the Union of Scientists - Varna. Economic Sciences Series, Varna: Union of Scientists - Varna, 11(2), 2022, 29-38.
53. Väyrynen, H., Helander, N. & Jalonen, H. Public innovation and digital transformation, 2023, Taylor & Francis.
54. ESMA, ESMA clarifies timeline for MiCA and encourages market participants and NCAs to start preparing for the transition, 2023.
55. European Banking Authority, European Central Bank. 2024 Report on Payment Fraud, 2024.
56. European Banking Authority. Digital Operational Resilience Act. <<https://www.eba.europa.eu/activities/direct-supervision-and-oversight/digital-operational-resilience-act>>
57. European Commission. Digital finance package. <https://finance.ec.europa.eu/publications/digital-finance-package_en>
58. EY. PSD3 Impacts on Payment and Electronic Money Institutions: get ready! 2025.